

Силабус на вибіркoву навчальну дисципліну «Доктрина цивільного права»

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий);

Галузь знань – D Бізнес адміністрування та право;

Спеціальність – D8 «Право»;

Освітньо-професійна програма – «Право»;

Кількість кредитів – 4;

Компонент освітньої програми: вибіркoвий;

Мова викладання: українська.

Викладач: **Булеца Сібілла Богданівна**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу, e-mail: _____

Опис дисципліни

1. Актуальність курсу

Навчальна дисципліна «Доктрина цивільного права» є важливою складовою професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю «Право», оскільки цивілістична доктрина становить фундаментальну частину науки приватного права та визначає підходи до розуміння предмета, методу, принципів і джерел цивільного права, правосуб'єктності учасників цивільних відносин, об'єктів цивільних прав та основних інститутів цивільного права.

Сучасний розвиток цивільного права України характеризується процесами рекодифікації та модернізації цивільного законодавства, його європеїзацією та зближенням з європейською цивілістичною традицією, зростанням значення принципів добросовісності, розумності та справедливості, посиленням ролі судової практики Верховного Суду й Європейського суду з прав людини, а також появою нових об'єктів цивільних прав у зв'язку з цифровізацією суспільних відносин.

Особливого значення набуває дослідження проблем співвідношення приватного і публічного права, правової природи юридичної особи, цифрового контенту, даних і віртуальних активів як об'єктів цивільних прав, особистих немайнових прав, недійсності правочинів, меж свободи договору, захисту права власності, відшкодування шкоди та зловживання цивільним правом.

Доктринальне осмислення зазначених проблем має безпосереднє практичне значення для правильного застосування цивільного законодавства, вибору належного способу захисту цивільних прав та інтересів, кваліфікації правочинів і договорів, вирішення спорів щодо речових, зобов'язальних і спадкових правовідносин, а також для підготовки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення цивільного законодавства.

Вивчення цієї дисципліни дає можливість аспіранту: розуміти сучасні доктринальні підходи до поняття, предмета та методу цивільного права; знати ключові принципи цивільного права та їх доктринальне значення; розуміти систему джерел цивільного права та роль судової практики у розвитку цивілістичної доктрини; знати сучасні концепції цивільної правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб; аналізувати класичні та цифрові об'єкти цивільних

прав; розуміти доктрину особистих немайнових прав, правочинів, представництва, строків і позовної давності; знати концептуальні положення речового права, права інтелектуальної власності, зобов'язального, договірного, недоговірного та спадкового права; виявляти прогалини, колізії та недоліки цивільного законодавства; використовувати практику Верховного Суду та ЄСПЛ у наукових дослідженнях; формулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства.

2. Мета та основні завдання дисципліни.

Мета навчальної дисципліни – формування в аспірантів поглибленого розуміння сучасної цивілістичної доктрини, методології наукових досліджень у сфері приватного права, актуальних тенденцій розвитку цивільного законодавства України, судової практики та європеїзації приватного права, а також розвиток здатності самостійно формулювати наукові проблеми, критично аналізувати правові концепції, оцінювати ефективність цивільно-правового регулювання та пропонувати науково обґрунтовані шляхи його вдосконалення.

Завдання:

- поглиблене вивчення основних категорій, принципів та інститутів цивільного права;
- аналіз сучасної доктрини приватного права України та її співвідношення з європейською цивілістичною традицією;
- дослідження проблем співвідношення приватного і публічного права;
- з'ясування доктринальних підходів до системи джерел цивільного права, зокрема значення судової практики, практики ЄСПЛ та актів soft law;
- дослідження проблем рекодифікації та модернізації цивільного законодавства України;
- аналіз сучасних концепцій цивільної правосуб'єктності фізичних і юридичних осіб, держави та територіальних громад;
- дослідження класичних і цифрових об'єктів цивільних прав;
- вивчення доктрини особистих немайнових прав і способів їх захисту;
- аналіз доктрини правочину, представництва, строків, позовної давності та захисту цивільних прав;
- дослідження концептуальних положень речового права та права інтелектуальної власності;
- аналіз цивілістичної доктрини зобов'язального, договірного, недоговірного та спадкового права;
- вивчення актуальної практики Верховного Суду, Конституційного Суду України та ЄСПЛ у цивільно-правових спорах;
- формування навичок критичного аналізу нормативних актів, судових рішень і наукових джерел;
- розвиток уміння підготувати наукову статтю, тези доповіді або аналітичний огляд з актуальної цивілістичної проблематики.

3. Проблематика, яка буде розглянута у процесі вивчення навчальної дисципліни

Поняття, предмет і методологія доктрини цивільного права. Доктрина цивільного права як складова доктрини приватного права. Принципи цивільного права: свобода договору, добросовісність, розумність, справедливість, неприпустимість зловживання правом, автономія волі. Проблема дуалізму приватного права та сучасні підходи до розмежування приватного і публічного права. Диспозитивний метод цивільно-правового регулювання та його обмеження. Вплив європейської правової традиції та ідей природного права на розвиток цивільного права України.

Вчення про джерела цивільного права. Конституція України як основа приватноправового регулювання. Цивільний кодекс України як центральний акт цивільного законодавства. Міжнародні договори, практика ЄСПЛ і судова практика Верховного Суду в системі джерел цивільного права. Договір і звичай як регулятори цивільних відносин. Аналогія закону та аналогія права. Soft law у приватному праві: Принципи УНІДРУА, DCFR, PECL. Рекодифікація цивільного законодавства України: напрями, проблеми, перспективи. Доктринальні підходи до суб'єктів цивільного права: правоздатність і дієздатність, теорії юридичної особи, держава та територіальні громади як учасники цивільних відносин. Об'єкти цивільних прав: речова, поведінкова, плюралістична концепції, теорія об'єкта як правового режиму. Цифровий контент, дані та віртуальні активи як об'єкти цивільних прав.

Особисті немайнові права у теорії цивільного права: поняття, правова природа, ознаки та класифікація. Здійснення, межі та захист особистих немайнових прав. Відшкодування моральної шкоди. Доктрина правочину: умови чинності, форма, недійсність правочинів. Представництво, строки та позовна давність. Способи захисту цивільних прав та інтересів. Самозахист. Зловживання цивільним правом. Цивільно-правова відповідальність у цивілістичній доктрині. Доктрина речових прав: право власності, його зміст і межі здійснення, обмеження та обтяження, речові права на чуже майно, державна реєстрація речових прав, довірча власність. Інтелектуальна власність у системі цивільних прав: теорії походження та правової природи прав на результати творчої діяльності.

Поняття і система зобов'язального права. Підстави виникнення, виконання, забезпечення та припинення зобов'язань. Доктрина цивільно-правового договору, свобода договору та її межі. Договір приєднання та захист слабшої сторони. Електронні договори, споживчі договори та цифровий контент. Недоговірні зобов'язання: деліктні зобов'язання, відшкодування майнової та моральної шкоди, безпідставне збагачення. Актуальні проблеми спадкового права у цивілістичній доктрині. Значення судової практики для розвитку цивілістичної доктрини та проблеми узгодження доктрини, законодавства і правозастосування.

4. Після опанування курсу аспірант повинен знати і вміти:

- Знати основні підходи до розуміння доктрини цивільного права та сучасні тенденції розвитку приватного права України;
- Розуміти ключові принципи цивільного права та проблеми співвідношення приватного і публічного права;

- Знати доктринальні підходи до визначення джерел цивільного права та значення судової практики;
- Розуміти особливості цивільної правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб;
- Знати сучасні підходи до об'єктів цивільних прав, включаючи цифрові об'єкти, дані та цифровий контент;
- Знати доктрину правочинів, представництва, строків і позовної давності, речового, зобов'язального, договірнього, недоговірнього та спадкового права;
- Аналізувати цивільно-правові норми з позицій доктрини, практики та принципів права;
- Застосовувати доктринальні підходи до вирішення складних цивільно-правових проблем;
- Здійснювати порівняльно-правовий аналіз цивільного законодавства України та європейського приватного права;
- Здійснювати пошук, систематизацію та критичний аналіз наукової літератури, законодавства і судової практики з проблем цивільного права;
- Використовувати судову практику Верховного Суду та ЄСПЛ у наукових дослідженнях;
- Виявляти прогалини, колізії та недоліки цивільного законодавства, формулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо їх усунення;
- Готувати наукові публікації з цивільно-правової проблематики, презентувати та захищати результати власного дослідження.

5. Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року / Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Правова доктрина України: у 5 т. Т. 3. Доктрина приватного права України / Нац. акад. прав. наук України. Харків: Право, 2013. 760 с.
4. Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н.С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. та перероб. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 908 с.
5. Наукова концепція розвитку законодавства України: обґрунтування та прогнозування напрямів правотворчої діяльності: монографія / за заг. ред. Р.О. Стефанчука, Н.С. Кузнецової. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 1060 с.
6. Недійсність правочинів: монографія / за заг. ред. О.О. Кота, А.Б. Гриняка, М.М. Великанової. Київ: Алерта, 2025. 232 с.
7. Кот О.О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. Київ: Алерта, 2017. 494 с.
8. Луць В.В., Великанова М.М. Договори в цивільному праві України: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 308 с.
9. Майданик Р.А. Речове право: підручник. Київ: Алерта, 2019. 1102 с.
10. Погребняк В.Я. Виникнення, перехід та припинення суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та практики: монографія. Київ: Алерта, 2020. 640 с.

- 11.Скрипник В.Л. Теоретичні і методологічні проблеми об'єктів цивільних прав: монографія. Кременчук: Вид. Щербатих О.В., 2020. 380 с.
- 12.Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): монографія. Київ: КНТ, 2008. 626 с.

Завідувач кафедри цивільного права та процесу
д.ю.н., професор

Сібілла БУЛЕЦА